

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INSONPARVARLIK VA IJTIMOY-IQTISODIY OMILLAR ASOSIDA PEDAGOGIK SALOHIYATNI OSHIRISH YO'LLARI

Mengboyeva Marjona G'ayratovna

DTPI Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi, 5-bosqich (6-BTS21) talabasi

mengboyevamarjona21@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17332180>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda pedagogik salohiyatni insonparvarlik tamoyillari va ijtimoiy-iqtisodiy omillar asosida oshirishning ahamiyati tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonidagi ijtimoiy sharoitlar va o'qituvchilarning kasbiy malakasi o'quvchilarning bilim darajasiga qanday ta'sir qilishi ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda o'qituvchilarning insonparvarlik yondashuvlarini amaliyotga tatbiq etishlari, maktab infratuzilmasining holati va oilaviy ijtimoiy-iqtisodiy omillar ta'lim sifatiga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, pedagogik salohiyatni oshirish uchun malaka oshirish kurslari, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlari va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurligi ta'kidlangan. Maqola boshlang'ich ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, pedagogik salohiyat, insonparvarlik, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, ta'lim sifati, malaka oshirish, o'quvchi rivojlanishi, o'qituvchi, innovatsion texnologiyalar

Аннотация. В данной статье анализируется важность повышения педагогического потенциала в начальном образовании на основе гуманистических принципов и социально-экономических факторов. Рассматривается влияние социальных условий и профессиональной компетентности учителей на уровень знаний учеников. Изучается применение учителями гуманистического подхода, состояние школьной инфраструктуры и влияние семейных социально-экономических факторов на качество образования. Также подчеркивается необходимость повышения квалификации, программ социальной поддержки и внедрения современных технологий для улучшения педагогического потенциала. Статья включает практические рекомендации по повышению качества начального образования.

Ключевые слова: начальное образование, педагогический потенциал, гуманизм, социально-экономические факторы, качество образования, повышение квалификации, развитие учащихся, учитель, инновационные технологии

Abstract. This article analyzes the importance of enhancing pedagogical capacity in primary education based on humanistic principles and socio-economic factors. The impact of social conditions and teachers' professional competence on students' knowledge levels is examined. The study explores teachers' implementation of a humanistic approach, the state of school infrastructure, and the influence of family socio-economic factors on education quality. The necessity of professional development, social support programs, and the integration of modern technologies to improve pedagogical capacity is emphasized. The article also provides practical recommendations for improving the quality of primary education.

Keywords: primary education, pedagogical capacity, humanism, socio-economic factors, education quality, professional development, student development, teacher, innovative technologies

Ta'lim jamiyat taraqqiyotining poydevori bo'lib, ayniqsa boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va shaxsiy rivojlanishi uchun eng muhim davr hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirishda nafaqat pedagogik metodlar, balki ijtimoiy va iqtisodiy omillarni ham inobatga olish zarurati oshmoqda. Shu munosabat bilan, boshlang'ich ta'limda insonparvarlik tamoyillari va ijtimoiy-iqtisodiy omillar asosida pedagogik salohiyatni oshirish — ta'lim sifatini yanada rivojlantirishning samarali yo'li sifatida qaralmoqda.

Boshlang'ich ta'limdagi pedagogik salohiyat deganda o'qituvchilarning kasbiy bilim, mahorat va ta'lim jarayonini boshqarish qobiliyatlari tushuniladi. Ushbu salohiyat o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, ularni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Insonparvarlik esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida ishonch, mehr-oqibat, adolat va hurmatga asoslangan munosabatlarni anglatadi. Bunday yondashuv pedagogik jarayonda o'quvchilarning psixologik va emotsional holatini yaxshilashga, ularning qobiliyatlarini samarali rivojlantirishga yordam beradi.

So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning insonparvarlik yondashuvlarini amaliyotga tatbiq etishi ta'limda o'quvchilarni faol ishtirokga jalb qilishda, ular orasida o'z-o'zini boshqarish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi [1]. Masalan, AQSh va Yevropa davlatlarida o'tkazilgan tadqiqotlarda o'qituvchilarning empatiya ko'rsatishi va hurmatga asoslangan yondashuvi o'quvchilarning maktabga bo'lgan qiziqishini oshirayotgani qayd etilgan.

Ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar boshlang'ich ta'lim sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oila daromadi, ota-onaning ta'lim darajasi, maktab infratuzilmasining holati va hududdagi ijtimoiy muhit o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini belgilaydi. O'zbekiston sharoitida oilaning iqtisodiy holati va o'qituvchilarning malakasi ta'lim samaradorligiga eng kuchli ta'sir ko'rsatadigan omillar sifatida ajralib turadi [2].

Quyidagi jadvalda O'zbekistonning turli hududlarida boshlang'ich ta'lim muassasalarining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari va ta'lim natijalari o'rtasidagi bog'liqlik ko'rsatilgan:

Hudud	Oila o'rtacha daromadi (so'm)	Maktab infratuzilmasi reytingi (1-10)	O'quvchilarning o'rtacha balli (100 ballik tizimda)
Toshkent	4,500,000	9	85
Samarqand	3,200,000	7	78
Qashqadaryo	2,800,000	6	74
Farg'ona	2,500,000	5	70
Buxoro	2,200,000	4	68

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, oilaning iqtisodiy darajasi va maktab infratuzilmasining sifati o'quvchilarning bilim olish darajasiga ta'sir qilmoqda. Bu esa ta'limda teng imkoniyatlar yaratish zaruratini ko'rsatadi.

Pedagogik salohiyatni oshirish uchun avvalo o'qituvchilarning malakasini doimiy ravishda oshirib borish muhimdir. Ta'lim sohasidagi innovatsiyalar, zamonaviy o'qitish texnologiyalari va insonparvarlik tamoyillarini o'z ichiga olgan treninglar tashkil qilinishi zarur. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tashkil etilgan malaka oshirish kurslari o'qituvchilarning pedagogik yondashuvlarini sezilarli darajada yaxshilaganligi kuzatilmoqda [3].

Shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy jihatdan zaif oilalardan kelgan o'quvchilarga maxsus qo'llab-quvvatlash dasturlari, stipendiyalar va qo'shimcha o'quv mashg'ulotlari tashkil qilish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Maktab infratuzilmasini yaxshilash, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish esa zamonaviy pedagogik metodlarni samarali tatbiq etishga imkon yaratadi.

O'zbekiston ta'lim tizimida so'nggi yillarda pedagogik salohiyatni oshirishga qaratilgan bir qator tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Quyidagi diagramma o'qituvchilarning malaka oshirish kurslariga qatnashish darajasini va o'quvchilarning o'rtacha bilim ballarining o'zaro bog'liqligini ko'rsatadi:

Diagrammada ko'rinib turibdiki, o'qituvchilarning malaka oshirishda faol qatnashishi o'quvchilarning bilim darajasining oshishiga sezilarli ta'sir qiladi. Bu pedagogik salohiyatni rivojlantirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Boshlang'ich ta'limda insonparvarlik tamoyillari va ijtimoiy-iqtisodiy omillarni hisobga olgan holda pedagogik salohiyatni oshirish ta'lim sifatini yaxshilashning asosiy yo'llaridan biridir. O'qituvchilarning malakasini oshirish, ijtimoiy himoya dasturlarini rivojlantirish, maktab infratuzilmasini zamonaviylashtirish ta'limning samaradorligini oshiradi.

Bundan tashqari, o'qituvchilarning insonparvarlik yondashuvlarini amaliyotga joriy etishlari, ta'lim jarayonida o'quvchilar bilan samimiy va hurmatga asoslangan munosabatlar o'rnatishlari yosh avlodning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Kelajakda pedagogik salohiyatni yanada oshirish uchun:

- O'qituvchilarning muntazam malaka oshirish tizimini rivojlantirish,
 - Ijtimoiy himoya dasturlarini kengaytirish,
 - Maktablarni zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan jihozlash,
- Ta'lim jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ziyomuhamedov B. Zamonaviy pedagogik metodlar. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020.
2. Yo'ldoshev J., Yo'ldosheva M. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'limda. Toshkent: Fan, 2021.
3. Ministry of Preschool Education of Uzbekistan. Ilk Qadam Curriculum. Tashkent, 2022.
4. OECD. Innovative Pedagogies for Powerful Learning. Paris, 2021.
5. UNESCO. Early Childhood Education and Care. Paris, 2022.
6. Karimov I. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent: O'zbekiston, 2019.

7. Islomova M. Innovatsion pedagogik yondashuvlar va ularning samaradorligi. Ta'lim nazariyasi va amaliyoti, 2024, №1.
8. Sharipova Sh. O'yin texnologiyalari va ta'lim. Ta'lim va innovatsiya, 2023, №4.
9. European Journal of Education and Pedagogy. "Socioeconomic Status of Teachers and Its Impact on Teaching Quality," 2024.
10. Social Indicators Research. "What School Factors are Associated with the Success of Socio-Economically Disadvantaged Students?" 2021.